

Referat

*Frontiera dintre narativ și
non -narativ din imaginea în mișcare*

Teză de doctorat

Universitatea Națională de Arte București, 2022

Coordonator științific

Prof. univ. dr. Alexandru Ghilduș

Student doctorand

Simona Isabela Dimache

Teza de doctorat se numește *Frontiera dintre narativ și non -narativ din imaginea în mișcare*, această lucrare reprezintă un studiu analitic, atât științific cât și practic în urma experienței parcursului profesional realizat de-a lungul a șapte ani. Traseul s-a desfășurat atât în cadrul Universității Naționale de Arte din București, apoi timp de patru ani a continuat la Paris, Villa des Arts. Acest dialog creativ realizat pe teritoriul celor două țări, mi-a oferit posibilitatea de a avea o abordare extinsă, complexă și liberă de analiză a subiectului de studiu, din punct de vedere al cercetării practice cât și a celei teoretice.

Structura tezei se desfășoară astfel: Introducerea, în care explic originea ideilor și notele de început. Urmează cele cinci capitole ce sunt divizate în două categorii, primele trei au focusul pe cercetarea teoretică având rădăcini în istoria artei, ultimele două capitole se axează pe fenomenul practic al propriei creații și a parcursului inventiv al altor artiști contemporani ce urmăresc aceeași viziune și căutare artistică. În continuare prezint concluzii unde există note de încheiere asupra dialecticii narativului și non-narativului în procesul de creație

Subiectul tezei a pornit în urma unui dialog. Acesta a început la nivel personal, creator, fiind un dialog interior, apoi s-a mutat către privitor, având ca geneză întrebările: *Ce reprezintă lucrarea?* și *Cum a fost realizată lucrarea?* Începând o temă de facultate, în cadrul ciclului universitar de Masterat, și anume realizarea unei animații, procesul de lucru a fost unul captivant și inovator în traseul personal de până atunci. În mod tradițional, etapele care trebuie parcurse în vederea construirii unei lucrări de animație demarează, de cele mai multe ori, cu proiectarea unui story board, ca, mai apoi, acest traseu transpus în imagini să fie realizat în tehnica dorită, în cazul de față un stop motion. Acest stop motion urma, la rândul său, să fie făptuit în *sand animation*, pe un *light box*, totul fiind construit și gândit pentru a redacta povestea care urma să fie narată, într-un traseu coerent, în vederea finalizării filmului de animație.

Lucrând la redactarea subiectului ales în imagini, desenând cu o unealtă aleasă, având rolul de creion, pe nisipul ce servea pe post de foaie, lăsând lumina să formeze linia pe dedesubtul geamului, am realizat frumusețea procesului în sine, partea misterioasă, abstractă, pe care nu o sesizasem până atunci, pentru că scopul era altul, cel de a realiza o imagine care urma să se lege cu cea din urmă, și tot așa, până la înglobarea fiecăreia ajungând la finalizarea povestirii. Oprindu-mă puțin, focusul s-a transferat pe altceva, pe ceva lipsit de coerența logică, narativă. Atenția era îndreptată către formă, jocul acesteia cu lumina de dedesubt centrată pe estetica unei compoziții non-narative.

În continuare, prezentând rezultatul final, lucrarea completă, privitorii, în cazul de față profesorii și colegii, știind povestea realizării din spatele imaginilor, și anume că ceea ce văd nu urmează un fir narativ gândit înainte, au început printr-o reacție curioasă inițial, ca, mai apoi, să devină poate chiar puțin revoltată, prin argumentul că ei au putut să vadă o narațiune în această lucrare de animație. Această reacție m-a intrigat, mi-a stârnit interesul atât de tare, încât am decis să aprofundez, să analizez, să înțeleg care este frontiera între narativ și non-narativ. Există non-narativ, dar narativ? Astfel, dinamica conștientă și inconștientă a omului, procesul de gândire al acestuia de când imaginea este receptată de ochi, până la percepția lui mentală, la asocierea unei imagini cu o bază de informații vizuale, care sunt arhivate în mintea fiecăruia, toate acestea sunt puncte cheie care ghidează interesul pe care îl am în privința acestui subiect. Toate acestea prezintă motivația mea de a cerceta și a aprofunda, din resurse proprii, experimente, documentare în istoria artei, istoria cinematografului, filmografului până la filosofie și psihologie cognitivă. De asemenea, rezultatele cercetării mele se bazează pe dialoguri cu artiști, poeți, filosofi și muzicieni.

Începând de la o explicație a sensului de imagine, cum anume este aceasta narativă comparativ cu semnul scris, câte tipuri de narațiune există prezentate în raport cu un dialog cu filosoful, criticul de artă și semiologul Patrice Senen. Apoi, să continui cu imaginea în mișcare, pusă în contextul istoric, începând cu apariția fotografiei și a cinemaului, cu focus asupra animației și a efectelor vizuale, trecând gradual prin apariția primelor dispozitive ce sugerează dinamica imaginii. Trecem apoi la depărtarea de reprezentare făcând referință la lucrarea lui Jean-Paul

Sartre, *L'Imaginaire: Psychologie phénoménologique de l'imagination*, unde avem răspunsuri la întrebarea *Ce anume este o imagine?* și ce anume înseamnă o *percepție*, de asemeni este analizată lucrarea lui John Berger, *Ways of Seeing* unde încep prin citatul: *Seeing comes before words. The child looks and recognises before it can speak* – *Copilul vede și identifică înainte să poată vorbi. The way we see things is affected by what we know or what we believe. Modul în care noi observăm lucrurile este influențat de ce cunoaștem și ce credem.* Tot în acest prim capitol urmează punerea acestor noțiuni în contextul curentului artistic expresionist și analiza operelor lui Paul Klee, ce și-a folosit foarte mult cunoștințele muzicale, reușind să compună „simfonii vizuale” prin compunerea culorilor în pagină. El plasează culorile, prin intensitate și valoare, într-o manieră geometrică, așa cum sunt plasate notele muzicale pe un portativ. Deasemeni, Mark Rothko, cu joc între *abstract* și *descriptiv* este perceput pe două planuri: planul mental și planul vizual. Operele celor doi, sunt analizate în raport cu termenii *reprezentativ* și *narativ*, avem aici citatul important al lui Klee „Arta nu reproduce vizibilul, ci îl face vizibil.”

Capitolul doi se referă la evoluția abstractizării și a experimentalismului imaginii în mișcare, contextul Dada și Fluxus, cu interesul asupra realizatorului de film non-narativ, abstract, Oskar Fischinger și lui László Moholy-Nagy pionier al imaginii în mișcare, cu focus asupra subiectului asociativ dintre sunet și culoare. Capitolul trei începe cu analiza artei video prin opera lui Bill Viola unde artistul abordează ca tematică subiecte reprezentative, cum ar fi cotidianul, mondenul, realitatea, modul în care alege să exprime această temă este meditativ, hipnotic, cu o impresie de starea de vis, nu are o transpunere narativă, acesta dorește să spargă impresia firească a realității tocmai printr-o altă perspectivă. În continuare, William Kentridge video artist ce combină elemente figurative cu detalii geometrice și abstracte. Tecând apoi la progresia către dialogul cu spațiul și percepția spațiului în cadrul non-narativ, prin specificarea mișcării artistice “Light and Space” și o aprofundare a lucrărilor lui James Turrell, cu o analiză a modul în care privim lumina propriu-zisă în raport materialitatea și imaterialitatea acesteia.

Trecem acum la cea de-a doua jumătate a tezei dedicată analizei fenomenului practic al propriei creații și a parcursului inventiv al altor artiști care urmăresc aceeași viziune și căutare ar

tistică, asemănătoare cu cea proprie, însă și un dialog cu un filosof și semiolog care investighează diferența dintre imagine și imagine în mișcare. Am ales să expun în această teză interviuri cu cei menționați, cu scopul de a oferi cititorului posibilitatea de înțelegere cât mai complexă, având referințe inițiale din istoria artei, însă acest subiect al analizei este în continuă expansiune și mișcare, găsimu-se în centrul interesului și în arta contemporană. Prin urmare, cititorul poate compara manifestările unor artiști din trecut cu cele ale artiștilor din prezent, pentru a putea forma propriile concluzii.

Continuu lucrarea cu prezentarea propriilor experimente desfășurate în proiectele personale, împărțite în trei subcapitole. În primul, precizez despre lucrările video, prezentând parcursul celor șapte ani de studiu al frontierei dintre narativ și non-narativ din imaginea în mișcare, începând cu opt animații în tehnica stop motion, la început, lucrarea *Square Experiments*, trecând la un experiment personal realizat pe structura compozițională a cunoscutului film de animație *Mickey Mouse - The Hounded House*, realizat de Walt Disney, unde focusul experimentului personal este pus pe reacția privitorului și analiza acestuia în urma prezentării acestui video.

Următorul subcapitol se referă la video performance unde prezint lucrarea *Three Heads* pusă în contextul istoric al apariției artei Performance și Body art, luând ca exemplu opera lui Nam June Paik și dialogul său cu violoncelista și artista Charlotte Moorman interpretând *Concerto TV, Cello+videotape*. Continuu prin a prezenta lucrarea proprie, intitulată *Ese*, realizată în 2018, unde analizez din mai multe puncte de vedere contextul creativ al acestui video, inclusiv din punct de vedere cromatic, făcând o paralelă cu lucrarea lui Goethe, *Teoria Culorilor*.

Finalizez parcursul fenomenelor experimentale cu subcapitolul numit *Instalație* unde analizez, în urma observațiilor făcute în perioada celor două expoziții personale realizate în 2020, prima realizată la Paris, intitulată *Lightrroom*, la „Galerie du Pop UP”, iar a doua numită *Think Pink*, la București, în spațiul Galeriei „ETAJ- Artist run space”, am urmărit libertatea de imaginație și percepție în timp și spațiu a privitorului în contextul non-narativ.

Înainte de concluzii, prezint în câteva pagini, interviuri cu artiști vizuali contemporani. Încep cu artistul de origine română, stabilit la Paris, fotograf și video artist, Lornezo Mardaresco, în

continuare prezint un dialog cu Eric Michel, multimedia artist, de origine franceză, explică cum gândește și cum se manifestă creația sa proprie în epoca contemporană.

Frontiera dintre narativ și non-narativ este fluidă, nu există nicio delimitare clară, ele sunt constant elemente ce formează un tot unitar, coexistă unul în raport cu celălalt.

Procesul narativ al fiecărui privitor diferă, chiar dacă există un fir narativ coerent gândit de creator ce îndrumă privitorul, elementele compoziției pot fi cât se poate de descriptive, percepute de diferiți indivizi, în prima instanță, în același timp, la final, rezultatul este diferit în funcție de întrucipările diferite a modurilor de a vedea.

Prin urmare, orice experiență, fenomen sau lucrare este, la început, non-narativ, ea urmează să devină narativă însă nu la nivel colectiv, universal, ci doar individual.

Frontiera dintre narativ și non-narativ este baza fundamentală a limbajului creativ, pornind de la o abordare non-narativă, ce devine, treptat, narativă artistului, ca, mai apoi, să se transforme iar într-o manieră non-narativă în fața privitorului care își formează propria narațiune.